



ЗАХИЩЕНІ ДИСЕРТАЦІЇ У 2004 РОЦІ

ДОКТОРСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ:

Шевченко Віталій Володимирович. Унійна проблематика та її полемічний дискурс в житті Руси-України середини XV — кінця XVI століття.

Дисертація присвячена дослідженню унійної проблематики та її полемічного дискурсу в житті Руси-України середини XV — кінця XVI ст. В дослідженні застосовано комплексний підхід до аналізу унійного феномена, розкрито його церковно-релігійну домінанту, полемічність сприйняття та оцінок, зв'язок з провідними ідеологемами християнського життя доби Відродження, Реформації і Контрреформації. Виклад унійних ініціатив, тенденцій та акцій базований на пам'ятках полемічної літератури, а також інших документальних джерелах, які відображають не лише двовекторну типологію мислення речників православної та католицької ортодоксії, але й складність регіонального життя в міждержавному трикутнику «Москва-Вільна-Краків».

Виявлено закономірності та специфіку унійного процесу в Русі-Україні, що в хронологічних межах теми знаходилася під політичним протекторатом Речі Посполитої, показано історичну тяглість унійних заходів на тлі православно-католицьких суперечностей, розкрито своєрідність їх науково-богословської інтерпретації, з'ясовано особливості конфесійної претензійності християн, що назагал призводило до неминучих поділів опонентів на палких прихильників та рішучих заперечників православно-католицького об'єднання, а також викликало до життя події, які вагою своїх наслідків не втратили своєї актуальності й дотепер, на етапі державної розбудови незалежної України.

КАНДИДАТСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ:

Панько Оксана Ігорівна. Християнство в історії духовної культури українського народу: на матеріалах наукової спадщини І.Огієнка

Дисертація висвітлює погляди І.Огієнка (митрополита Іларіона) стосовно історичної ролі християнства в духовній культурі українського народу. На основі аналізу праць відомого вченого, громадського та церковного діяча прослідковується еволюція християнського життя в Україні, здійснюється спроба осмислити його історико-теологічну спадщину без конфесійних та ідеологічних упереджень. Розглянуто погляди І.Огієнка на сутність, тенденції, основні етапи розвитку та джерела формування вітчизняної духовної культури. Проаналізовано концепцію Української Православної Церкви І.Огієнка, яку він викладає у численних працях. Підкреслюється роль християнської Церкви в духовному оновленні українського суспільства на сучасному етапі.

Горкуша Оксана Василівна. Роль концепту Логос в загальнохристиянській парадигмі. і

Дисертація є комплексним філософським дослідженням концепту Логос як засновкового смислу загальнохристиянської парадигми з аналізом його значеннєвих інтерпретацій в різних конфесійних теоріях християнства та сучасних тлумачень в неорелігійних течіях, що не належать до загальнохристиянської парадигми. Розроблена термінологічна база дисертаційного дослідження, окреслена конкретна семантика ключових термінів, застосованих у дисертації. Проаналізовано теологічні інтерпретації християнського концепту Логос в католицизмі, православ'ї, традиційному протестантизмі та неопротестантизмі.

В українському релігієзнавстві здійснено дослідження трансформації засновкового релігійного концепту, зокрема Логос, від моменту засвоєння в теоретичній сфері християнства до часу перетрансформації його в інших релігійних парадигмах. Таким чином, простежується роль засновкового концепту як смислового ідентифікатора у формуванні, трансляції, трансформації та збереженні релігійної парадигми вцілому, межі його допустимих інтерпретацій в альтернативних конфесійних теоріях. Зокрема визначено, що при засвоєнні християнством концепту Логос посилюються його ірраціонально-екзистенційні характеристики, він покладається в основу концептуальної системи загальнохристиянської парадигми і,

безпосередньо впливаючи на формування її онтологічної, гносеологічної та екзистенційної сфери, стає смисловим ідентифікатором християнства, що постійно переосмислюється християнами відповідно до конфесійних контекстів. При використанні концепту Логос в його нехристиянському смислового наповненні здійснюються спроби витворення нових релігійних парадигм.

Коберська Тетяна Ананіївна. Структурно-функціональний аналіз міфологічно-релігійних уявлень і вірувань українців та їх інкорпорація в монотеїзм.

Дисертація є філософсько-релігієзнавчим дослідженням комплексу міфологічно-релігійних уявлень і вірувань українців. У роботі на основі структурно-функціонального підходу проводиться систематизація й поглиблене вивчення процесів зародження міфів, а далі й релігії на українських землях, розглядаються тенденції генези язичницьких вірувань та їх трансформації в умовах взаємодії з християнською культурою.

Експлікація давньоукраїнських міфологічно-релігійних уявлень і вірувань зводиться до реконструкції системи уявлень про „модель світу”, яка складається з певної суми універсалій та реконструкції окремих форм (міфологічних персонажів, ритуальних символів, етимологій і т.д.), що відтворюють фрагменти цієї системи. Підхід до міфології як до системи дозволив довести, що українська міфологія є структурованою, сталою й водночас динамічною світоглядною системою. Визначено аксіологічне, семантичне та функціональне навантаження універсальних образів-першооснови світу в давньоукраїнській та християнській соціонормативній традиції. Розглянуто механізм інкорпорації міфологічно-язичницьких елементів у християнський монотеїзм через феномен двовір’я та синкретизму.

Луцишина Олена Анатоліївна. Уявлення про людину в Рігведі.

Дисертацію присвячено реконструкції уявлень про людину у Рігведі – найдавнішій індійській літературній пам’ятці, що являє собою один з головних фундаментів індійської культури. Віссю Рігведи є спілкування людини з божеством, відносини “божество – ведієць”, що і зумовлює важливість реконструкції уявлень про людину для вивчення Рігведи. Специфіка пам’ятки визначила комплексний дослідницький підхід, який полягає у тематизації уявлень про людину з потрійної перспективи: “сутнісної”, описової та антропологічної, а також важливу

роль контекстуального аналізу лексики Рігведи, зокрема слів на позначення людини, який становить матеріал для застосування триаспектного підходу, підтверджує та доповнює його результати.

Недзельська Наталя Іванівна Проблема жінки в релігіях авраамістичної традиції.

Дисертація є цілісним релігієзнавчим дослідженням проблеми жінки в релігіях авраамістичної традиції - іудаїзмі, християнстві та ісламі. На основі компаративного аналізу вчень авраамістичних релігій розкривається проблема жінки в контексті історичних змін та тенденцій сучасності. Всі конфесії авраамістичних релігій сенс існування жінки вбачають у виконанні нею певних функцій переважно в рамках сім'ї. Призначення жінки - бути помічницею чоловіка. Це зумовило її другорядні ролі в релігії та суспільстві.

Ставлення до жінки досі залишається патріархальним, однак спостерігаються спроби знайти нову аргументацію щодо жінки, у зв'язку із зростанням її ролі в суспільстві, залучення жінок до релігійної діяльності. Порушення традиції під впливом емансипації призвело не до рівності з чоловіком, а до повної нерівності. Втрата її є однією зі значних причин такої моральної деградації, яку ми маємо в сучасному суспільстві.

Поцелуйко Андрій Богданович. Загальноіндоевропейські міфологічно-релігійні архетипи та їх вияв в українській духовній традиції.

Кандидатська дисертація є дослідженням української етнокультурної спадщини за допомогою методологічних принципів порівняльної індоевропейської міфології та висновків порівняльно-історичного індоевропейського мовознавства. Реконструються та аналізуються загальноіндоевропейські соціофункціональні архетипи, досліджуються загальноіндоевропейські міфологеми в рефлексії української фольклорної традиції та оригінальні українські міфологеми в контексті загальноіндоевропейського міфологічного фонду.

Встановлено, що українські народні думи як органічна складова індоевропейської народноепічної традиції несуть в собі описані науковцями загальноіндоевропейські міфоепічні теми такі, як "тема протиставлення етики героїзму етиці користі (мотив самогубства народів)", "тема трьох гріхів війна"; у системі українських переказів простежується загальноіндоевропейська міфоепічна тема "міжфункціонального конфлікту"; в масиві українського фольклору простежуються релікти таких релігійно-міфологічних феноменів, що

знаходять числені індоєвропейські паралелі, як от: ковальський варіант основного індоєвропейського міфу, культ священного царя-мага, культ амбівалентного божества, культ священного напою, уявлення про “магічний жар”.

Розумна Оксана Петрівна. “Аскетичний ідеал в українській православній проповіді сімнадцятого століття: релігієзнавчо-філософський аналіз”.

У дисертації здійснюється релігієзнавчо-філософський аналіз християнських цінностей в інтерпретації української православної проповіді сімнадцятого століття, зокрема, аскетичного ідеалу.

Розкриваються сутність та особливості аскетичного ідеалу в православній традиції богослов'я, визначається місце в ній аскетичного вчення. Визначається структура аскетичного ідеалу, згідно з якою розкриваються можливості людини для його досягнення.

В дисертації розкривається зміст поняття «українська проповідницька культура сімнадцятого століття», визначаються його світоглядні детермінанти, філософське підґрунтя, з'ясовується культурний контекст аскетичного ідеалу в українській проповіді сімнадцятого століття. Він пов'язаний передовсім із духовним вдосконаленням людини, тому не обмежує сферу світської діяльності. Звідси – включеність аскетичних цінностей у систему суспільної ідеології, актуалізація притаманних українській проповіді патріотичних мотивів, поживлення державницьких настроїв та зміцнення позицій української церкви.

Шкіль Світлана Олександрівна. Вплив ідей протестантизму на формування світогляду Феофана Прокоповича.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей та міри впливу ідей протестантизму на формування світогляду Феофана Прокоповича. Відповідно авторка виокремлює і розкриває три етапи формування конфесійної визначеності Прокоповича. Проблема динаміки релігійних поглядів та уявлень Феофана розв'язано на підставі докладного аналізу найважливіших здобутків його творчої спадщини. Відтак у дисертації проаналізовано курси лекцій з теології, літературно-полемічні твори Прокоповича, проповіді та укладений ним законодавчий документ – “Духовний Регламент”.

У процесі дослідження встановлено, що Феофан відстоював реформаторський варіант православ'я з виразними елементами прихованого протестантського впливу. Зокрема, в творах Прокоповича

суто протестантськими елементами є: принцип виправдання однією вірою; утвердження винятковості Святого Письма; ідея абсолютизму Бога. Теоретична частина “Духовного Регламенту” свідчить про наявні в ній докази переваги колегіальної системи управління церквою і, як наслідок, неспроможною виявляється ідея одноосібності духовної влади.